

Vita a város- esztétika kérdéseiről

Szakmai körökben két tábor van. Az egyik szerint Szegeden sok a műemlék, a másik szerint kevés. Bizonyos fókig mindkét vélemény igaz. Sok műemlékünk van, ha csak a nyilvántartások adatait vizsgáljuk, és kevés, ha — csak határainkon belül maradva — összehasonlítást teszünk más városok korban azonos épületeivel, épületegyütteseivel.

Időben dönteni

Altalánosítani természetesen ebben a kérdésben sem lehet, mert hiszen pl. az alsóvárosi templom, a Dömötör-torony, a Széchenyi téri együttes, a Tisza-parti palotásor műemléki, városképi szempontból igen értékes, de legalább ilyen értéket képviselt a néhány éve lebontott ún. „Török-ház”, majd a közelmúltban ugyanezre a sorsra jutott Vedres-ház. Úgy érzem, jogos felvetni: nyert avagy veszített szanalásukkal a város? Azt hiszem, a válasz egyértelmű: sokat veszített. Ismeretes, hogy a város továbbfejlesztése érdekében folyamatos rekonstrukciót kell végrehajtani. Jóllehet, a város szerkezete — az árvíz utáni újjáépítők jóvoltából — a rekonstrukcióval való fejlődést viszonylag kevés áldozattal lehetővé teszi, várható azonban, hogy egyes épületeket, esetleg egyes tömböket részben, vagy egészen szanalni kell. Ezek ismeretében feltétlenül szükséges műemlékeinket felülvizsgálva időben dönteni sorsukról. A döntés kétféle lehet: bontani vagy meghagyni. Nem veszt a város, ha olyan épületet bontunk le, amelyre a jellegzetes kis-köztábla csak azért került, mert egy időben divat volt „műemlékeket” gyártani, de sokat nyerünk akkor, ha az igazán értékes műemlékeinket felújítva, szükség szerint és az adottságok figyelembe vételével korszerűsítve (pl. reprezentatív lakások, vendéglátóipari egységek stb.) megtartjuk. Ez utóbbiak sorába tartozik egy korra fiatal, de már ma is műemléknek számító épületünk a Berzsenyi utcában. Külön azért szölok róla, mert az 1932-ben épített, úgynevezett „Schwarc-ház” a modern magyar építészet egyik — méreteiben szerény — megformálásában azonban jelentős alkotása. Tervezője Molnár Farkas építész (1897 —1945, aki a Bauhaus tanítványaként az új építészetet hirdette a KMP illegális folyóiratában, a „100%-ban, és akinek megvalósult épületeit, mint a modern építészet úttörő alkotásait tanítják a mai építészeknek.

Főutca-e a Tisza?

A város távlati fejlesztési terveit tárgyalva sokszorelhangzott, hogy a Tisza a város főutcaja. Nem vitatható, hogy valamikor az volt, mert hiszen nagy írónk, Tömörkény írásai is ezt tanúsítják. („Ott járnak-kelenek az emberek és nézik vizet”. „ama városrészek lakói, akik messze lakknak tőle, szintén megindulnak

Műemlékek, város- rekonstrukció

olykor, megtekinteni a vízcsekkét” 1912. „A víz mellett”). Most még féloldalas ez a főtca, de ha nagy nevű elődeinkhez méltó akarással, lelkesedéssel és hozzáértéssel valósítjuk meg az Odesszalakónegyed befejezését és Észak-Újszeged rekonstrukcióját, a szegedi oldal eklektikus palotásorával egyenértékű, modern együttest alakítunk ki, akkor a „főtca” nem mint hasonlat, hanem mint valóság gazdagítja városunkat.

Zöldterületek, parkok

A városrekonstrukció folyamán fokozatosan lehet majd növelni a város zöldterületét, a tömbbelsőket feltáráásával, parkosításával. Ettől függetlenül azonban rendkívül sürgős és időseztől feladat a városban időző időre megjelenő, egymást váltó mutatványosok, cirkszok stb. elhelyezését megoldani. Pillanatnyilag az a helyzet, hogy kényszermegoldásként vagy a Marx téren, vagy az Úttörő téren telepednek le ezek az intézmények, majd elvonulásuk után újra kezdhető a parképítés, fásítás. Célszerű olyan területet kijelölni, ahol ezek az időszakos szórakoztató társulatok az előbb említett kedvezőtlen utóhatás nélkül elhelyezhetők. Nagyon alkalmasnak tűnik erre a célra a Rókusi-tó rendezésével nyerhető terület. (Csak zárójelben jegyzem meg, hogy az újszegedi liget, a környezetében épü-

lő kutatóintézet és egyéb középületek védelme érdekében a Rókusi-tó mellé lehetne ez esetben az elburjánzott úgynevezett Vidámparkot is fokozatosan kitelepíteni.)

Szegeden hagyománya van a belterületek fásításának. Csak azok tudják igazán értékelni pl. a Széchenyi tér mai hangulatát, akik látták azt a korabeli fényképet, melyen még a mai öreg platánok mint csemeték sorakoztak. Nyomokban még fellelhető az újszegedi liget egykor egyéni hangulata, azonban ott is kevesebb tiltott területre és több gondozásra volna szükség. Ahhoz, hogy parkjaink faállományát fokozatosan felfrissítsük, újabb parkokat létesítsünk, több utcában, ültethessünk fát, előfeltétel a város belterületi erdőinek gondozása. Természetesen nagyon fontos a meglévő faállomány szakszerű gondozása, sőt helyenként egyes fák vagy facsoportok védegetté nyilvánítása, még olyan áron is, hogy esetleg a tömbbelsőben emiatt nem 12, hanem csak 4 garázs helyezhető el! Az eddiginél nagyobb gondot kell fordítanunk a belterületi fásítási feladatok anyagi-technikai feltételeinek biztosítására.

Néhány kiragadott téma ez csak a teljességre törekvő vitaindító előadásból, de azt hiszem, hogy ezekre fokozottabban áll az a megállapítás, hogy „a városesztétikának társadalmi ügyvé kell válni, olyan társadalmi ügyvé, amely azonban nem nélkülözheti a szakemberek állandó irányítását és tanácsadását.”

Takács János

A KMP és a Tanácsköztársaság jubileumi pályázatának eredménye

Kedden az MSZMP Párttörténeti Intézetében kihirdették a KMP és a Tanácsköztársaság félévszázados jubileuma alkalmából meghirdetett pályázat eredményét. Vass Henrik, az intézet igazgatója a Magyar Történelmi Társulat alelnöke értékelte a beérkezett pályaműveket és átadta a díjakat, jutalmakat. A beérkezett 40 pályamunkából hetet díjaztak, hat pályázat pénzjutalomban, hét dolgozat szerzője dícséretben részesült.

Az első díjat — megosztva — Rév Erika: A népbiztosok pere című monográfiája és Gábor Sándorné: Ausztria és a Magyar Tanácsköztársaság című munkája kapta.

Második díjjal jutalmazták a Tanácsköztársaság Békés megyében 1919 című tanulmánygyűjtemény szerzői csoportját. Harmadik díjat kapott: Kővágó László Internationalisták a Tanácsköztársaságért című, sok feltáratlan anyagot ismertető munkája, Kálmán Lászlóné a Magyar Tanácsköztársaság sajtójának repertóriuma című bibliográfiája, dr. Halász Sándor Moson és Magyaróvár a Tanácsköztársaság időszakában című pályaműve és dr. Bihari Mi-

hály Tisza Istvántól Kun Béláig című memoárja.

Hat pályamunka jutalmat kapott: Varga László Szövetkezeti mozgalmak Heves megyében a polgári demokratikus forradalom és a tanácsköztársaság idején című kismonográfiája; A tiszta szívvel — proletár öntudattal címmel a Szolnok megyei pártbizottság által kiadott gyűjteményes kötet; Kardos Győző A forradalom katonái című munkája; Gyerák István Keszthely 1918—1919 című dolgozata; Sándor Rudolf Az öszi rózsás forradalom és a Tanácsköztársaság a salgótarjáni medencében, a fehértör megtorlásai, valamint Kelemen Elemér Somogy megye művelődésügye a Tanácsköztársaság idején című pályaműve.

Szeged szobrai

Móra Ferenc
(1879—1934)

(92.) Szeged nagy írójának szecessziós stílusban készült mészkö szobra a róla elnevezett parkban áll. Készítője ugyancsak szegedi: Tápai Antal szobrászművész. A Móra-szobor 1938-ban került jelenlegi helyére.

Ülésezett a megyei népfrentelnökség

A Hazafias Népfrent Csongrád megyei bizottságának elnöksége tegnap, szerdán ülést tartott Szegeden. Először megvitatták a hódmezővásárhelyi bizottság munkájáról beterjesztett jelentést, majd Katona Sándor megyei titkár tájékoztatta az elnökséget a községi és városi népfrentvezetők

közeljövőben megrendezésre kerülő háromnapos tanácskozásának előkészítéséről.

Az elnökség hozzájárult Kalapos Istvánnak, a szegedi járási népfrentbizottság titkárnak tisztségétől való megválásához. Ezt követően november 7. alkalmából 11 népfrentfunkcionárius jutalmat vett át.

Szegedi művészek

Tétován és bizonytalanul lépett a vaksötét színpadra. Tudta, hogy a nézőtérén ott ül a zsűri, amely a sorsáról dönt majd. De senkit sem látott.

— Kezdhetjük — hallatszott valahonnan egy hűvös hang. — Kérek egy kopfot. A nézőtér mélyén hirtelen felgyulladt egy reflektor, a szemébe világított, s ő megilletődött félelemmel lassan mondani kezdte József Attila Kései sirató című versét.

Amikor befejezte, pillanatnyi csönd támadt, majd ismét megszólalt az előbbi hűvös hang:

— Köszönjük. Az eredményről majd értesítjük. Megijedt ezektől a mondatoktól: elutasításnak tekintette. Néhány nap múlva azonban csakugyan kapott értesítést: felelték. Teljesül hát a vágya, színész lesz! Így kezdődött, ezzel a fel-

Tévé az intézeti kisiskolásoknak

A Szegedi Élelmiszer-kiskereskedelmi Vállalat Kárász utcai 31-es boltjában a Vörös Csillag szocialista brigád tagjai elhatározták, hogy bekapcsolódnak az országos mozgalomba. Felhívásuk alapján a vállalat valamennyi dolgozója hozzájárult egy legújabb típusú Orion tv megvásárlásához.

Úgy gondolták, olyan iskolásokat ajándékoznak meg, akik egészségileg is hátrányosabb helyzetben vannak hasonló társaikkal. Ezért a kakasszéki gyógyintézetben kezelt és ott általános iskolai képzésben részesülő gyerekeket lepték meg a televízióval.

Szintétikus magnezit

A Magnezitipari Művek vezetői szerdán az Újságírószövetségben sajtótájékoztatót tartottak a vállalat alapításának 75. évfordulója alkalmából. A gyár a műszaki fejlesztés fontos új állomásához érkezett. A Nehézipari Kutató Intézet-tel és a Veszprémi Vegyipari Egyetemmel közösen a nehezen beszerezhető természetes magnezitszinter helyettesítésére kidolgozták a szintetikus magnezit gyártásának technológiáját. E technológia elveit ismerik ugyan külföldön is, a nagyüzemi gyártást azonban még sehol a világon nem oldották meg.

Bányász Ilona

Bányász Ilona civilben és mint Pearcené a Pigmailonban

vételi vizsgával Bányász, illetve akkor még Bucseán Ilona színészi pályája, huszonöt, esztendővel ezelőtt, 1944 októberében. A színház pályázatát hirdetett tehetséges fiatalok számára, így került a színpadra Bányász Ilona is, aki a fel szabadulás előtt a szegedi munkásszínház egyik legismertebb és legnépszerűbb alakja volt.

Az újjászervezett társulat első háromfelvonásos bemutatója — Zilahy Lajos darabja, a Süt a nap — november 18-án volt. A siker a vártnál nagyobb: nemcsak a vállalkozás, az együttes, hanem a női főszerepet játszó Bányász Ilona számára is. „Szinte el sem hinné a néző — írta róla a Délmagyarország kritikusa, Gábor Arnold —, hogy színpadi szűzbeszédét mondja el.”

— Mire emlékszik most legjobban az akkori színházból?

— Két dologra. Arra, hogy elmondhatatlanul boldog voltam, és hogy iszonyatosan hideg volt. Az ablakok kiltörve, nem fűtöttek, a köznöség nagykabátban ült a nézőtérén. Az előadások délután 11-kor és délután háromkor kezdődtek; éjszaka kijárási tilalom volt. Szegedtől nem messze még tartott a háború.

— Mit játszott még abban az évadban?

— A színházban gyorsan rendeződtek a dolgok, és csodálatosan szép bemutatósorozat következett. Hét főszerepet és öt kisebb szerepet játszottam. A Lilomban Marika, a Tűzmadárban Marietta, a Cyranóban Duenna, a Tiszazugban a bába, a János vitézben a mostoha és a Nyitott ablakban a szubrett voltam.

— Kikkel játszott együtt?

— A felszabadult ország színházi élete Szegeden kezdődött. Nyilván ennek köszönhetően, hogy rögtön a pályám elején olyan kiváló színészeknek lehettem partnere, mint — tényleg csak a legnagyobbakat említem — Beregi Oszkár, Lehotay Árpád és Salamon Béla. Nekik különösképpen sokat köszönhetek, s nem dicsekvésképpen mondom, csak pusztá tényként, pedig dicsekedni is lehetne vele, hogy később, amikor a felszabadult Pesten is megindult a színházi élet, Beregi és Salamon hívott magával a fővárosba.

— Mi köti Szegedhez?

— Akkor sem és később sem mentem. Hívtak már Békéscsabára, Debrecenbe, aztán ismét Pestre, az akkor alakuló — József Attila Színházhoz. De én Szeged szerelme vagyok. Itt születtem, itt lettem színésznő. Minden szál ideköt. Szeretek itt élni és dolgozni, szeretem a szegedi közönséget.

Az első felejtethetetlen évad után szerepek sorozata következett. Bányász Ilona évente nyolc-tíz darabban játszott. Dinamikus egyénisége, valóságsszeretete, realitása színészi felfogása emlékeztet figurákat formált. Móricz Ludas Matyiájában az Anyót, a Pigmailonban Pearcenét, a Nem élhetek muzsikaszó nélkül-ben három szerepet, az Éjjeli menedékhelyben Kváznját, a Jegor Bulicsov-ban a jajaszszönyt, a Rómeó és Júliában a dajkát, az Aranyemberben Brazovicnszt, a Koldusoperában Peacockné, a Három nővérben a dadát, a My fair Ladyben ismét Pearcemét, játszott. Szerepelt a Stuart Máriában, a Revizorban, a Felőnek a gyerekekben, a Nebáncsvirágban, a Július 14-ben és még nagyon sok más darabban, operettben, zenés vígjátékban.

A színművészeti főiskolát e sok szerep közben 1954-ben végezte el. A diploma megszerzése önmagában is hatalmas munka volt: tizenhatan kezdtek, s hárman maradtak a végére. De neki még az ikrekről, két kislányáról, Boriról és Kati-ról is gondoskodnia kellett; Markovits Bori most már édesanyja nyomdokaiba lépett, a színművészeti főiskola hallgatója.

Az ellenforradalom után, 1957-ben — 1964-ig — a színház pártszervezetének titkára lett. Dinamikus, lendületes korszak volt ez, a párttitkár is erejét megfeszítve dolgozott, szinte mindennap reggelől éjjelig benn volt a színházban.

— Mit szeretne még játszani?

— Sok mindent. Például Anouilh Médeiajának dajkáját — előadását tervezte már és akkor rám osztották a szerepet — a Fikusok orvosnőjét, az Arzén és levendula egyik öregasszonyát.

— Mi a leghőbb vágya?

— Nagyon szeretnék a Szegedi Nemzeti Színház örökös tagja lenni.

Ókrös László